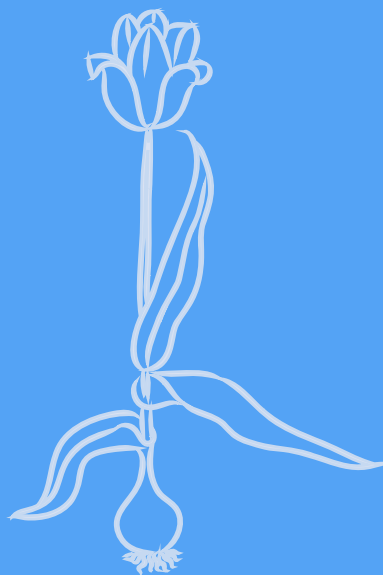

מרכז ספיר

לתרבות ולחינוך יהודי

חממות יזמות בשדה התרבות היהודית-ישראלית

תשפ"ג 2022

© כל הזכויות שמורות למרכז ספיר לתרבות ולחינוך יהודי (ע"ר)

תשפ"ג / 2022

ת.ד. 979 ירושלים

טלפון: 02-6286121 | פקס: 02-6272495 | office@sapircenter.org.il

כל הזכויות שמורות. אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי אלקטרוני, אופטי, מכני או אחר – כל חלק שהוא מן החומר שבחוברת זו. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בחוברת זו אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מ"מרכז ספיר לתרבות ולחינוך יהודי".

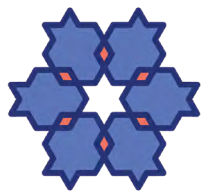
עיצוב: אסימטרית - סטודיו לעיצוב

עריכה לשונית: הדס אחיטוב

ISBN 978-965-92735-3-9

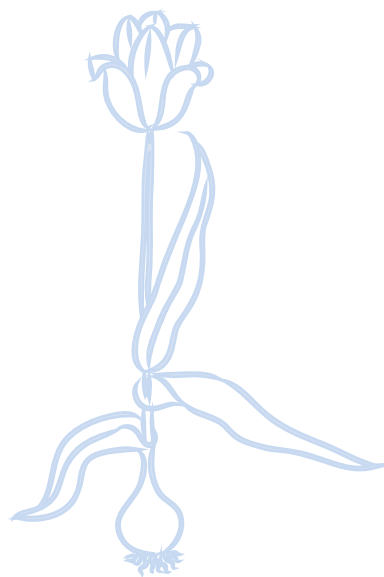

9 789659 273539

מרכז ספיר
לתרבות ולחינוך יהודי

חממות יזמות בשדה התרבות היהודית-ישראלית

חגית ברטוב ♦ נעה פלר

תשפ"ג 2022

חממות יזמות בשדה התרבות היהודית-ישראלית

עולם היהדות הישראלית פועל כבר למעלה משלושה עשורים, ובמהלכם פותח מגוון גדול של תכנים, של דרכי עבודה, של מסגרות ושל מתודולוגיות חדשות, והתרחבו מעגלי המעורבים בשדה זה.

בשנים האחרונות שואף מרכז ספיר לתרבות ולחינוך יהודי להרחיב עוד את המעגלים הללו, לתרום לפיתוח דרכים ומרחבים חדשים בהם תבוא לידי ביטוי התרבות היהודית ישראלית ולהגביר חשיפה של תרבות זו, על שלל היבטיה, לקהלים חדשים.

מודל הפעולה הראשון של חממת יזמות בשדה היהדות-הישראלית עוצב בשותפות של מרכז ספיר עם תכנית "ניצנים", בהובלת אלי גור. החממות קמו ופעלו מתוך רצון לחדש את העשייה, לפתח דרכים חדשות בהן תתבטא התרבות היהודית ישראלית ולפנות לקהלים חדשים. חממות היזמות הראשונות פעלו במסגרת רשויות "ניצנים". מאז, פעלו (ופועלות) חממות יזמות ולצידן פרויקטים - תוצרי חממות אלו ברחבי הארץ. המודל שלפניכם מסכם את הידע שנצבר עד כה.

בבסיס המודל ובבסיס החממות הפועלות ברחבי הארץ עומדות הנחות יסוד שמוכרות גם מהעולם העסקי להרחבת מעגלי "לקוחות". יונתן מירוויס¹ מתאר שתי דרכים להרחבת מעגלים אלו:

1. הרחבת מעגלים קיימים - על ידי עידוד צרכנים שכבר צורכים את ה'מוצר' במקום אחד, לצרוך אותו במקום אחר.

2. יצירת מעגלים חדשים - הרחבת גבולות השוק על ידי פיתוח שירותים או מוצרים חדשים וייחודיים שיגיעו לקהלים חדשים וייתנו מענה לצרכים חדשים.

כאמור, המודל המוצג כאן, מכוון ליצירת מעגלי מעורבות חדשים ולפיתוח שירותים חדשים בשדה התרבות היהודית-ישראלית.

אנו מודות לכל השותפים בהפעלת החממות השונות על ההתנסות, הלמידה והחזון המשותפים. המודל מוצע לכל המעוניינים ליישם את דרכי הפעולה על מנת להביא חידוש לעולם התרבות היהודי-ישראלי. נשמח לשמוע על נסיונכם ועל פירות החממות שלכם.

¹ Jonathan Mirvis, *It's Our Challenge - A Social Entrepreneurship Approach to Jewish Education*, 2016

יזמות

יזמות היא אחד המושגים הרווחים בימינו בשדה העסקי כמו גם בשדה החברתי, ומאמרים רבים נכתבו כדי להסביר את מהותה. לצורך הדיון כאן נשתמש בהגדרתו של דני מילר² המגדיר יזמות כנטייה לחדשנות, לפרואקטיביות ולנטילת סיכונים: חדשנות היא היכולת לפתח מוצרים או שירותים חדשים; פרואקטיביות היא החיפוש הפעיל אחרי הזדמנויות חדשות; ונטילת סיכונים היא הנכונות להשקיע משאבים, גם כאשר אין ודאות ביחס לתוצאות.

אם יזמות משקפת אי נחת מהמצב הקיים ורצון לפעול לשינוי, יזמות חברתית ערכית על אחת כמה וכמה. היא איננה מכוונת למטרות רווח כלכלי אלא ליצירת 'רווח' חברתי - שינוי ושיפור המצב הקיים, תוך זיהוי וניצול הזדמנויות ליצירת מיזמים חדשים או דרכים חדשות של פעולה בארגונים ובפרויקטים קיימים.

אנחנו סבורים כי היהדות הישראלית זקוקה ליזמות, שתצמצם מקהילות מגוונות ותציע דרכים חדשניות, 'מחוץ לקופסה', בביטוי התרבות היהודית. לתפיסתנו, היזמים יוכלו לתת מענה מתאים וטוב יותר לצרכים קהילתיים וחברתיים קיימים, מעצם היותם חלק מהקהילה.

צרכים קהילתיים

בעולם העסקי, כמו בעולם החברתי, לא תמיד הצורך של היזם תואם את הצורך של הלקוח, והיזם צריך למצוא את נקודת המפגש ביניהם.³ יש להניח שהקהילות שבהן יפעלו היזמים, לא יהיו תמיד מודעות לצורך של מובילי תחום היהדות הישראלית בהרחבת מעגלי המשתתפים ודרכי הביטוי של היהדות הישראלית. למעשה, יש להניח כי גם חלק מהיזמים שיצטרפו לחממות לא יעשו זאת בהכרח מתוך רצון לתרום לצרכים אלה אלא מתוך מטרות אחרות.

כשצורך קהילתי ויהדות ישראלית נפגשים

יזמים הפועלים מתוך הקהילה שלהם, יכולים לזהות את הצרכים הקהילתיים הספציפיים וממילא לחשוב על מענים מתאימים. ואולם, כאשר הצורך הקהילתי אינו מזוהה דווקא עם תרבות יהודית ישראלית, היזם צריך לחשוב בדרכים יצירתיות כיצד מיזם השואב השראה מהתרבות היהודית ישראלית יכול לתת מענה לצורך הקהילתי הקיים. החיפוש אחר מענה לצורך קהילתי, שיעשה בהשראת התרבות היהודית ישראלית, מצריך חשיבה יצירתית ויציאה מהמסגרות המוכרות, לשם פיתוח רעיון חדשני. כך, הקהילה תקבל מענה לצרכיה ובה בעת היא תחווה את התרבות היהודית ישראלית בדרך חווייתית ולא צפויה, וממילא נגישה יותר. והתרבות היהודית ישראלית תתרחב ותקבל עוד ביטויים וחיבורים.

לדוגמה, בחממת יזמות יהודית ישראלית שפעלה בתוכנית 'זית' בעמק חפר, ביקשו היזמים לפתח תכניות בהשראת התרבות היהודית ישראלית שיתנו מענה לצורך שזיהו - לחזק את הקהילתיות, את התרבות המקומית ואת הקשר בין התושבים למרחב שבו הם גרים. קבוצת יזמים זיהתה את הגן הבוטני המקומי כמשאב בעל פוטנציאל קהילתי לא ממומש, ויזמה מפגשים קהילתיים בגן הבוטני סביב לוח השנה, שבהם שולבו תכנים וערכים יהודיים עם תכנים וערכים של קיימות, חיבור לאדמה ולעונות השנה. המפגשים השוקקים הפכו למסורת מקומית.

אף שהצורך הקהילתי והמקומי לא היה קשור בהכרח לתרבות היהודית ישראלית, השקיעו היזמים מאמץ למציאת מענה כפול - הן לצורך המקומי והקהילתי והן לצורך שלהם לפעול בהשראת התרבות היהודית. החשיבה שלהם מחוץ לקופסה הובילה לרעיון חדשני ומוצלח, שאפשר לקהלים רחבים לקחת חלק בחוויה ייחודית של תרבות מקומית, ובה בעת להכיר ולחגוג את התרבות היהודית ישראלית.

2 Danny Miller, 'The correlates of entrepreneurship in three types of firms', Management Science, 29(7) (1983), pp. 770-791

3 ראו מירוויס (לעיל, הערה 1).

זה הכיוון שאותו אנו מעודדים - חדשנות ופרואקטיביות בתחום התרבות היהודית ישראלית. אנו סבורים כי הפער בין הצרכים והמטרות שלנו, של הזימים ושל קהילות היעד, עשוי להתגלות כיתרון שיעודד חדשנות וריענון של התרבות היהודית ישראלית ובתוך כך ירחיב את מעגלי החשיפה שלה.

תרבות יהודית ישראלית

המודל המוצע כאן מבוסס על הנחת היסוד המרכזית, שלפיה התרבות היהודית ישראלית צריכה להיות התשתית של החברה היהודית בישראל. הנחה זו שואבת מהסיבות הבאות:

- « התרבות היהודית שנוצרה במשך אלפי שנים אוצרת בתוכה ידע, חוכמה, שאלות ותובנות שיכולים להיות משענת גם לבנות ובני המאה ה-21.
- « חיבור מעמיק לשורשים ולערכים עתיקים מחזק יחידים, מחזק קהילות ומצמיח את כלל החברה הישראלית, הנטועה בתוך ההיסטוריה התרבותית הייחודית שלה.
- « התרבות היהודית לגווניה היא הבסיס המשותף לקיבוץ הגלויות שאליו שואפת מדינת ישראל כמדינת העם היהודי.

אתגר מרכזי העומד בפני בני דורנו הוא 'תרגום' של התרבות העתיקה לשפה ולערכים של הזמן הזה. מתברר כי כאשר מאתגרים את התרבות היהודית ומחפשים בתוכה מענה לצרכים עכשוויים, קל יותר להבין כיצד 'לתרגם' את השפה העתיקה לשפה עכשווית. דווקא כאשר התרבות היהודית הופכת למשאב להתמודדות עם צרכים ואתגרים, היא מתגלה כרלוונטית ומועילה.

חממות היזמות

חממות היזמות יהיו בתי-יצר לחידוש וגיוון עולם התרבות היהודית ישראלית ולהרחבת מעגלי האנשים שחשים קשר, שייכות ובעלות על התרבות היהודית ישראלית.

אנחנו מבקשים לאתר את בעלי ההשראה והרוח היזמית בכל קהילה (גאוגרפית או וירטואלית), ולהזמין אותם לתהליך הכשרה ופיתוח, שיעודד אותם להוציא מן הכוח אל הפועל רעיונות וחלומות, ולהגשים פרויקטים תרבותיים קהילתיים בהשראת התרבות היהודית ישראלית או בזיקה אליה.

באמצעות החממות אנו מבקשים ליצור ולפתח מיזמים חדשים שייתנו מענה לצרכים שונים בקהילות, מענה אשר יהיה מבוסס על התרבות היהודית ישראלית. ההנחה היא שמענים כאלה יצרו ביטויים חדשניים של תרבות יהודית ישראלית, יגיעו לקהלים חדשים ויחברו אותם ליהדות הישראלית.

מודל החממות פותח על ידי צוות מרכז ספיר לתרבות ולחינוך יהודי, ביחד עם שותפינו להפעלת כמה חממות יזמים: 'ניצנים' ו'רשות רבים'. המודל בגרסתו הנוכחית פותח ונוסח על בסיס הניסיון והידע המצטברים שלנו, לאחר הפעלת כמה חממות ותוך כדי התנסות. אנו צופים שהמודל ימשיך ויתפתח לאור הניסיון המתרחב.

מודל לבניית חממת יזמות

הגדרה: קבוצת אנשים המקבלת תשומות (הכשרה, הקניית כלים ופיתוח זהות) ומייצרת תפוקות (תמורות בקרב הקהילה, המתבטאות בפעילות חדשה או בהרחבת הקיים עם רכיבים חדשים), בזיקה לתרבות היהודית ישראלית.

ובהרחבה: בחממות היזמים עוברים תהליך שראשיתו סדרת מפגשי הכשרה קבוצתיים הכוללים תכנים, כלים, תהליך קבוצתי ותהליך זהותי, וסופו ביצירת פרויקטים בתחום התרבות היהודית ישראלית ובהפעלתם.

מטרות החממה

לחממת היזמים שתי מטרות עיקריות -

- א. הרחבת המעגלים** של 'דוברי' שפת התרבות היהודית ישראלית: באמצעות היוזמות החדשות שיפותחו בחממות, יותר ויותר אנשים וקהלים ייחשפו לשפת התרבות היהודית ישראלית וירגישו כלפיה שייכות ובעלות. כתוצאה מכך יגונו גם מעגלי האנשים בחברה הישראלית, הרואים בתרבות היהודית ישראלית מקור השראה ונביעה, ויווצר מכנה משותף רחב ביניהם ובין יחידים וקהילות מגוונים אחרים בחברה הישראלית.
- ב. יצירת יוזמות ופעולות חדשות בשדה היהודי הישראלי והפעלתן.** יוזמות שצומחות מהשטח, מתוך צרכים של קהילה, הן בדרך כלל רלוונטיות יותר למשתמשים בהן. היזמים מזהים צורך ספציפי של קהל או של קהילה ומתוך חיבור והיכרות עם התרבות המקומית, עם הפעילים המקומיים, עם המסורות המקומיות, בונים את המיזם הנכון ביותר לקהל. כפי שפורט לעיל, יצירה העולה מהשטח היא בעלת פוטנציאל רב יותר לתת מענה מותאם ורלוונטי לצרכים החברתיים והקהילתיים הספציפיים, לעומת תוכניות שמופעלות על ידי ארגונים הפועלים 'מלמעלה'.

החממות הן אמצעי ולא מטרה בפני עצמה

- לא מדובר בתוכנית העשרה אלא בתהליך שמטרתו לתת כלים ותשתית להפעלת יוזמות בשטח. המשתתפים צריכים להיות מודעים לכך שהציפייה מהם היא להפעיל יוזמות בשטח בתום תהליך ההכשרה.
- ישנן חממות יזמות רבות. המייחד את החממות במודל זה הוא היותן חממות יזמות בתחום תרבות יהודית ישראלית (ולא תרבות כללית או פרויקטים קהילתיים כלליים). חשוב להדגיש מוקד זה בפני כל גורם מעורב או שרוצה להיות מעורב.
- במקרים שבהם החממה מופעלת על ידי ארגון שאינו חלק משדה יהדות ישראלית, כגון: רשות מקומית, ארגון קהילתי וכדומה, חשוב לתאם ציפיות של כל המעורבים בחממה.

מתכונת הפעלת החממה

- משך תהליך ההכשרה: כשישה חודשים (בממוצע)
- מרווח בין מפגשים: כל שבועיים-שלושה
- משך כל מפגש: 3-4 שעות
- צפי להפעלת פיילוט של בוגרי התכנית: בתוך 4-6 חודשים מתום תהליך ההכשרה

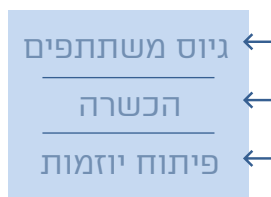
בעלי התפקידים

כדי שהחממה תוכל לתת מענה מקצועי בכל ההיבטים התוכניים והמעשיים, נדרשים בעלי התפקידים הבאים, שיפעלו וירכיבו יחד את המענה השלם.

- **מנהל/ת חממה** - דמות מובילה שתלווה את היזמים באופן אישי ותסייע בקידום היוזמות מרעיון למעשה. דמות זו תסייע לכל יזם לזהות צרכים ספציפיים ותספק לו מענה מקצועי. חשוב שהליווי האישי של מנהל.ת החממה ימשיך גם מעבר לתהליך ההכשרה, אל שלב הפעלת היוזמה וגם לאחריה, בשלבי הפקת לקחים.
- **מובילי תוכן / מנחים** בתחום היהדות הישראלית, בתחום היזמות ובתחום הקהילה. בכל חממה המודל יהיה מעט שונה, בהתאם לצרכים, למשאבים ולכוח האדם הזמין.
- « אפשרות אחת היא שמנחה עם מומחיות באחד התחומים, יוביל את החממה, ואת שאר התחומים ילמדו מרצים מן החוץ.
- « אפשרות אחרת היא שהחממה תונחה על ידי שניים או שלושה מנחים קבועים, אחד לכל תחום תוכן (לעתים מנחה אחד יכול לתת מענה ליותר מתחום תוכן אחד).
- **מנטורים מקצועיים** אשר יתנו סיוע מקצועי אישי בתחומים נדרשים על ידי היזמים. לרשות כל יזם יעמוד "סל שעות ייעוץ" שהוא יוכל לקבל ממנטור רלוונטי או ממספר מנטורים.

שלבי החממה

החממה תורכב משלושה שלבים מרכזיים:

הצלחתו של כל אחד מהשלבים קריטית כדי להגיע לתוצרים הסופיים - הפעלת יוזמות חדשות והרחבת מעגל הפעילים בתחום. במילים אחרות - אם אחד מהשלבים אינו מוצלח, פוחת הסיכוי להצליח ליישם יוזמות חדשות בשטח.

בעמודים הבאים תמצאו הסבר מפורט על כל אחד מהשלבים:

גיוס משתתפים

כאמור, שלב הגיוס הוא שלב קריטי בתהליך. אם תהליך הגיוס אינו מוצלח, הסיכוי שהחממה תניב פירות הוא נמוך. מרכיבי תהליך הגיוס לחממה הם:

- « הגדרת קהל היעד של החממה הספציפית
- « פרסום קול קורא
- « תהליך המיון
- « קבלת החלטות

הגדרת קהל היעד

משתתפים פוטנציאליים בחממה הם בעלי המאפיינים הבאים (או רובם):

- « יזמים בנשמה, "בעלי חלומות"
- « בעלי אוריינטציית הנהגה והובלה, בעלי ניסיון בניהול פרויקטים
- « בעלי מוטיבציה לפעול ומחויבות ליצירת פרויקט באופן וולונטרי
- « תושבים המעורבים בקהילתם (קהילה גאוגרפית או וירטואלית)
- « בעלי קשר, עניין, סקרנות, ופתיחות לעולם התרבות היהודית ישראלית
- « בעלי השפעה / עמדות מפתח ברשות או בקהילה

למעשה, מועמדים "טובים" להשתתפות בחממה הם כאלה שיש להם רקע וזיקה גם להיבט היזמי, גם להיבט הקהילתי וגם לעולם התרבות היהודית ישראלית. אין הכרח שיהיו מומחים או בעלי בקיאות גבוהה בעולם היהדות הישראלית, אולם חשוב שלא יבואו עם התנגדות או רתיעה כלפיו; אין הכרח שיהיו בעלי ניסיון עשיר ביזמות, אולם חשוב שיראו יכולת מוכחת ליזום ולפתח רעיונות; אין הכרח שיכירו תהליכי בינוי קהילה, אולם חשוב שיהיו בעלי מודעות קהילתית ויכולת הובלה. הניסיון מלמד ששילוב של שלוש התכונות הללו מנבא הצלחה ביצירת יוזמות חדשות ובהפעלתן.

פרסום קול קורא

לאחר הגדרת המטרות וקהל היעד, יש לנסח קול קורא, ובו הסבר על התוכנית המוצעת ועל אופייה ומטרותיה - יזמות קהילתית בהקשר של תרבות יהודית ישראלית.

ניתן לפנות באופן אישי למועמדים פוטנציאליים או לחלופין, להפיץ את ה'קול קורא' בתפוצה רחבה. מומלץ לשלב בין שתי דרכי הפעולה וכך להגיע למועמדים מתאימים וגם להרחיב את האפשרות להגיע למעגלים חדשים.

תהליך המיון

תהליך מיון מסודר ושיטתי מעלה את הסבירות להצטרפות משתתפים המתאימים למטרות החממה. מעבר לכך, קיומו של התהליך מעיד שמדובר בתכנית איכותית ובעלת דרישות וציפיות.

בתחילת התהליך יש לקבוע קריטריונים ברורים לקבלה לחממה. לאחר קליטת המועמדים, חשוב לקיים ראיונות אישיים פנים אל פנים, המיועדים להיכרות עם המועמדים, וכן להבהרת מטרות החממה והשדה בו היא פועלת.

קבלת החלטות

בסיכום תהליך המיון והגיוס, יש לחשוב על הרכב הקבוצה, מעבר להתאמתו האישית של כל משתתף, ולשאוף ליצירת קבוצה שתאפשר למידה והתפתחות עמיתים. לעתים הקבוצה תהיה הומוגנית מבחינת מאפייניה (למשל קבוצה של משתתפים מאוד בקיאים בעולם התרבות היהודית ישראלית או קבוצה של יזמים מתחילים, או קבוצה עם מאפיינים משותפים אחרים) ולעתים הקבוצה הטרוגנית. רצוי לשקול מראש את ההרכב הקבוצתי והאישי ולשאוף לאיזון שיאפשר לכל המשתתפים למידה והתפתחות. מומלץ לקבל לחממה בין 15-20 אנשים (כאשר צפויה "נשירה" מסוימת).

הכשרה

תהליך ההכשרה צריך לכלול שלושה מרכיבי תוכן במינוחים משתנים:

- « **הכשרה ליזמות:** הקניית מודלים ליזמות חברתית, הגדרת חזון, תכנית עבודה, גיוס משאבים, כלים ניהוליים לפיתוח המיזמים, יצירת שיתופי פעולה וכדומה.
- « **העמקה בתרבות יהודית ישראלית:** בירור החיבור של המשתתפים לתרבות היהודית ישראלית; בירור הקשר בין תרבות יהודית ישראלית למנהיגות, לקהילה, לזהות, לתהליכים חברתיים; כיצד יוצרים יוזמות בהשראת תרבות יהודית ישראלית וכדומה.
- « **תהליכי בינוי קהילה:** הכרת התהליכים, הבנת המאפיינים וצורכי הקהילה שבה פועלים, וכדומה.

דגשים

- בכל חממה, חייבים להיכלל שלושת המרכיבים הללו בתכנית ההכשרה.
- המינון המדויק של שלושת המרכיבים יותאם למאפייני הקבוצה. בחממה שחבריה בקיאים ומנוסים בעולם התרבות היהודית ישראלית, המינון של מרכיב זה בתכנית ההכשרה יהיה נמוך יותר; בחממה שחבריה יזמים מנוסים - המינון של המרכיב היזמי בתכנית ההכשרה יהיה נמוך יותר; בחממה בה חברים אנשים מרקעים חברתיים וזהותיים שונים - המרכיב של הקהילה והזהות יהיו במינונים גבוהים יותר וכן הלאה. בקבוצות הטרוגניות המינון בין המרכיבים יהיה מאוזן.
- תהליך ההכשרה צריך להתבסס על שזירת התכנים השונים זה בזה ובמקביל (לא מומלץ למשל לקיים כמה מפגשי השראה ולאחריהם כמה מפגשי יזמות). דרך זו תחזק את הקשר בין המרכיבים השונים ותנכיח את האופי היזמי ואת הרוח היהודית ישראלית והקהילתית שצריכים לאפיין את המיזמים שיצמחו בחממה.

מתודות למידה

בנוסף לתכנים, תהליך ההכשרה יכלול מתודות למידה מגוונות ומעוררות השראה - הרצאות, מפגשים עם יזמים, סיורים, עבודה בחברות, סדנאות התנסות, למידת עמיתים וכמובן היבטים של תהליכים קבוצתיים. לדוגמאות מתוך סילבוסים של חממות שונות - ראו נספח א'.

פיתוח היוזמות וליווין עד הפעלת המיזם

כאמור, היעד המרכזי של החממה הוא התוצרים - פיתוח יוזמות שיתנו מענה לצרכים מקומיים, שאותם זיהו בקהילותיהם המשתתפים בחממה.

חשוב להדגיש כי ייתכן שהיזמים יבקשו לפתח יוזמות שהם מזהים כצורך, אך יתברר כי צורך זה אינו מודע בקרב הקהילה, ועדיין ניתן לתת לו מענה (ממש כשם שהסברנו אנחנו כי הצורך בהרחבת מעגלי התוכן והמשתתפים של תחום התרבות היהודית ישראלית, אינו הצורך המודע של קהל היעד, ובכל זאת הוא יכול לקבל מענה).

עדיף שהיוזמות יפותחו יחד, על ידי 2-3 יזמים מתוך קבוצת החממה. שילוב הכוחות בפיתוח והובלה של היוזמה יקדם אותה. יחד עם זאת, מומלץ כי בכל חממה יפותחו כמה מיזמים ולא רק מיזם אחד משותף, וכך יפותחו כמה דרכים חדשות לביטוי תרבות יהודית ישראלית.

פיתוח היוזמות ייעשה בשני ערוצים: במסגרת קבוצת היזמים, כחלק מתהליך ההכשרה; ובאופן אישי, בין המפגשים ולאחר תום תהליך ההכשרה.

הערוץ הקבוצתי: במסגרת קבוצת המשתתפים בחממה יילמדו עקרונות היזמות ויתקיים שיח עמיתים פתוח ופורה - אחד האלמנטים האפקטיביים ביותר להבהרה ולחידוד מטרות היוזמה ואופן פעולתה. חשוב שהחממה תונחה על ידי מנחה מקצועי, שיהיה מודע לחשיבות השיח ושידע לנתב אותו למישור מעשי שיממש את הפוטנציאל הגדול הטמון בו.

הערוץ האישי: ליווי אישי לכל יזם / יזמת של צוות החממה לחידוד הרעיונות וקידום היוזמה. בנוסף, מומלץ להעניק לכל יזם את האפשרות לקבל ייעוץ וליווי אישי ממנטורים רלוונטיים לקידום המיזם. רצוי להתאים את המנטורים למועמדים לפי מומחיות מקצועית הרלוונטית לצרכי המיזם (שיווק, גיוס משאבים, שיתופי פעולה, דיגיטל, פעילות קהילתית ועוד).

ניתן גם ליצור 'סל ייעוץ', שיאפשר לכל אחד ואחת מהמשתתפים לקבל ייעוץ ממספר מנטורים בתחומים שונים על פי צורך (במקום ליווי על ידי מנטור אחד לאורך פיתוח המיזם).

חשוב מאוד שהליווי האישי של צוות החממה יימשך גם בשלב יישום היוזמות והפקת הלקחים מהן, כדי להגדיל את הסיכוי של היוזמות המוצלחות להשתפר בהתאם לצרכים המקומיים ולהפוך לבנות קיימא.

פרמטרים לבחינת יוזמות קהילתיות

מהחממה עשויות לצמוח יוזמות קהילתיות רבות ומגוונות, אך חשוב לשים לב למטרותיה ולכוון את המשתתפים לפתח יוזמות המתאימות לפרמטרים הבאים:

- למיזם תהיה זיקה ורלוונטיות לתרבות יהודית ישראלית
- המיזם יפותח על ידי כמה יזמים (ולא יזם / יזמת יחיד/ה) או על ידי יזם שקשור לארגון תומך
- המיזם ייתן מענה לצורך חברתי קהילתי
- במיזם יהיה ממד של חדשנות (דבר שאין כמותו במרחב שבו הוא עתיד לפעול)
- למיזם יהיה פוטנציאל להרחבת מעגלים ופנייה לקהלים חדשים
- המיזם יהיה פעילות רב פעמית (לא אירוע חד פעמי) או הניתנת לשכפול
- המיזם יבוסס על מודל כלכלי ריאלי
- אוריינטציה של הפיכת 'קהל' ל'קהילה'

בסיום תוכנית ההכשרה יוזמנו משתתפי החממה להגיש את היוזמות שיפתחו לוועדת ההיגוי של החממה כדי לקבל תמיכה כספית ראשונית להנעת היוזמה. הבחירה של ועדת ההיגוי ביוזמות תתבסס על הפרמטרים לעיל.

סיכום

כל חממה שונה וייחודית, ולכל אחת מאפיינים משלה. יחד עם זאת, הניסיון שצברנו מאפשר לנו לזהות קווים ומאפיינים משותפים לחממות מוצלחות אשר הצליחו להניב 'פירות' חדשים בשדה התרבות היהודית ישראלית. את המאפיינים הללו העלינו על הכתב, בתקווה שישמשו את יוזמי ומנהלי החממות הבאות לעשייה מוצלחת ואפקטיבית.

נספח: דוגמאות לתכניות של חממות יזמות

חממה א' - חממת יזמים במועצה אזורית

יזמות	פרק קהילתי	פרק שפה יהודית	
הגדרת המיזם, משימה - נאום מעלית	היכרות, תיאום ציפיות, חוזה קבוצתי אדם בקהילה	מה שמך? שם, זהות, מהי שפה יהודית-ישראלית?	פתיחה
מי השותפים שלי ליוזמה בקהילה?	מושגים בסיסיים בקהילה, זהות קהילתית, הון בקהילה, שחקנים ושותפים	על מרחב ההשתייכות שבין הפרטי ללאומי: מקורות של גורדון וסולובייצ'יק. משימת אפיון הקהילה בה אני חי. ותחושת השייכות שהיא נותנת לי	מושג הקהילה
פאנל יזמים קהילתיים, כולל שיח בקבוצות עניין	מפגש עם עשייה חברתית בקהילה המקומית: סוגי מנהיגות, הובלה, לקיחת אחריות	מרד, שינוי והמשכיות. לימוד על חנוכה כמודל לשינוי מול מציאות כפויה, תוך העמדת שאלת ההמשך והיכולת לקיים שינוי לאורך זמן	חנוכה - סוגי מנהיגות: מורדת מול מקיימת
גיוס שותפים בקהילה	תפקידה של קהילה, דוגמאות מתקופת הקורונה	מדוע לצאת מרשות היחיד לרשות הרבים? אחריות לאחר, מקורות תלמודיים על משמעותה של הערבות	בין היחיד ליחד
הנעת תהליך היוזמה - שיתוף	מאפייני 'אירוע בונה קהילה'	נחשונות, חלוציות, הליכה לפני המחנה. דמותו של נחשון בן עמינדב, מושגי החלוציות הציונית לפני מאה שנה, ומהי חלוציות בימינו	לקחת אחריות על המציאות - סיור יוזמות מעוררות השראה במועצה
מה חוסם אותי ביוזמה - שיתוף של שלוש יוזמות	מה בוער בי? מאיפה אני פועלת? מה חשוב לי להביא מהקול שלי לקהילה שלי? שיתוף ראשוני בפרויקט. מפגש משותף עם המנטורים	חסמים ומכשולים בעשייה הקהילתית. מאין מגיע המנדט הציבורי לעשייתו של היחיד למען הכלל?	הקול היזמי שלי - מי שמך?
מה חוסם אותי ביוזמה - שיתוף של שלוש יוזמות	איך התנגדויות מהקהילה מאפשרות לי ללמוד, להתגמש ולהתקדם	תפיסת המחלוקת ככלי שבונה חברה, בניגוד לשיח הפוליטי הנוכחי. השלכה אלינו - איך עובדים עם התנגדויות ואיך יוזמים מתוך מחלוקת ואי הסכמה	שפת המחלוקת
מה חוסם אותי ביוזמה - שיתוף של שלוש יוזמות	בניית תקציב והגדרת משאבים לפרויקט. תיעודף וחלוקת כוחות	מושגים של כלכלה וחברה במקורות: כיצד מתחלקים במה שיש, ומה אומרת החלוקה הזו על אופייה של החברה והקהילה	שלי-שליך
	מיפוי שותפים והפעלת מתנדבים	צורך לעשות טוב בעולם כדי לנהוג בצדק כלפי עצמנו. על התהליך הנפשי שמאחורי העשייה	בין חסד, צדק וצדקה
	פגישות אישיות עם המשתתפים לקיימות היוזמה	מודלים של הערכה ומדידה	

חממה ב' - חממת יזמות יהודית-ישראלית במועצה אזורית

שם היחידה	תיאור והסבר
פתיחה והיכרות	היכרות בין המשתתפים, תיאום ציפיות וכללים, היכרות עם השותפים המובילים את המיזם ועם עולם החממות והיהדות הישראלית לימוד קצרצר על חנוכה
'פרסום הנס'	סדנת פתיחה - מהו החלום שלי (כתיבת פוסט פרסומי על החלום)
איך הפכתי לזום? הרצאה וסדנה על הכוח של יוזמה	שיחת הכרות עם מנחה החממה, ושיחה על יזמות
סיכום	
ברוכים הבאים, פתיחת יום	סבב 'מה נשמע', מנקודת מבט של תכנית היום
הסיפור היהודי שלי	שיחת היכרות עם מנחת החממה - סיפור של זהות וחיבור, ובהמשך - סדנת 'הסיפור היהודי' - המשך היכרות וחיבור למגוון של זהויות וסיפורים יהודיים.
SWOT - ניתוח הסביבה והיתרון היחסי שלי	היכרות עם הכלי והתחלה של עבודה מעשית לפיתוח היוזמה
סיכום	סבב סיכום ושיעורי בית...
ברוכים הבאים, פתיחת יום	סבב 'מה נשמע', מנקודת מבט של תכנית היום
לימוד וסדנה: אם אין אני לי מי לי וכשאני לעצמי מה אני ואם לא עכשיו אימתי	לימוד ושיחה על מנהיגות וקהילתיות, תוך הדגשת המורכבות של תפקיד המובילה. שמחייב איוון בין הובלה לשותפות.
מחלום למימוש - שלב א: חזון, מטרות ומודדי הצלחה	הרצאה וסדנה להפנמה ויישום על המיזמים של המשתתפים
סיכום	סבב סיכום ושיעורי בית...
ברוכים הבאים, פתיחת יום	סבב 'מה נשמע', מנקודת מבט של תכנית היום
שיח עמיתים - שיחה פתוחה על חלומות ואתגרים בהשראת שיעורי הבית	שיח פתוח, תוך עידוד המשתתפים לברר יחד את האתגרים שעומדים בפניהם, בעיקר סביב החזון והמטרות שלהם, אך לא רק
איך יוצרים 'תרבות יהודית-ישראלית' - תיאוריה והתנסות	סדנה העוסקת בשלבים של פיתוח תכנים יהודיים ישראלים רלוונטיים ומחוברים למקום הסבר והתנסות סביב תכנים של ט"ו בשבט ושנת שמיטה
סיכום	סבב סיכום ושיעורי בית
ברוכים הבאים, פתיחת יום	סבב 'מה נשמע', מנקודת מבט של תכנית היום
מחזון למעשה: הכרות עם תאוריית שינוי	הרצאה על תאוריית שינוי, וסדנת מפת דרכים ליישום במיזמים של המשתתפים

שם היחידה	תיאור והסבר
בין רשות היחיד לרשות הרבים - לימוד על חיבורים והפרדות	לימוד וסדנה הצומחים מתוך מקורות יהודיים, על המעבר מרשות היחיד של החלום, לרשות הרבים של המימוש ועל סוגים שונים של חיבורים ושותפים.
סיכום	סבב סיכום ושיעורי בית...
ברוכים הבאים, פתיחת יום	סבב 'מה נשמע', מנקודת מבט של תכנית היום
מודלים של הערכה ומדידה	הרצאה אורחת מומחית להערכה ומדידה
למה אנשים לא מבינים אותי? כיצד להציג את הפרויקט כדי שאנשים יקשיבו	הרצאה וסדנה על תקשורת ועבודה עם התקשורת
סיכום	סבב סיכום ושיעורי בית...
ברוכים הבאים, פתיחת יום	סבב 'מה נשמע', מנקודת מבט של תכנית היום
כיצד נמצא שותפים וניצור שותפויות	הרצאה וסדנה על חשיבות השותפים והדרכים להגיע אליהם, כולל עבודה עם רשויות מקומיות, עסקים וכו'.
מסכים ומסכות - סדנה לקראת פורים	סדנה יצירתית על דמותה של אסתר, על מסכות נחוצות ומפריעות, ועל חיבורים מחופשים ואמיתיים
סיכום	סבב סיכום ושיעורי בית
האקתון מיזמים	מפגש ארוך אליו יוזמנו שותפים פוטנציאליים, אנשי הרשויות, מנטורים רלוונטיים, בעלי עניין (שיגויסו על ידי המשתתפים או על ידי הצוות, ע"פ הכרות) ויסייעו בבנייה של המיזמים השונים ובדיוק של העשייה על כל היבטיה.
ברוכים הבאים, פתיחת יום	סבב 'מה נשמע', מנקודת מבט של תכנית היום
בניית תוכנית עבודה תקציב וכרטיס פרויקט	הרצאה ובניית תוכנית עבודה - איסוף של כל מה שנוצר בהאקתון
מיזם בונה קהילה	חידוד ודיוק של העקרונות שמאפשרים למיזם לחזק קהילה ולפעול מתוכה.
סיכום	סבב סיכום ושיעורי בית...
ברוכים הבאים, פתיחת יום	סבב 'מה נשמע', מנקודת מבט של תכנית היום
המודל העסקי חברתי וגיוס משאבים מקרנות פילנתרופיות	
שיח עמיתים	התייעצויות, דילמות וחידודים אחרונים
סיכום	סבב סיכום ושיעורי בית...
מפגש מסכם	הצגת מיזמים, סיכומים, תכנון להמשך...

חממה ג' – חממת יזמות ליזמים שמגיעים מעולם התרבות היהודית - ישראלית

חלק א'	חלק ב'
ממחשבה למעשה - איך יוצאים לדרך? (בניית תוכנית עבודה וכרטיס פרויקט)	היכרות וחווה
פאנל יזמים חברתיים	עיבוד וסיעור מוחות
מודלים של הערכה ומדידה	עיבוד וסיעור מוחות
שיח עמיתים - מיפוי: מודל SWOT (19:30-21:30)	
איך לעבוד עם הרשות המקומית?	עיבוד וסיעור מוחות
גיוס משאבים מקרנות פילנטרופיות	עיבוד וסיעור מוחות
המודל העסקי של היזם החברתי	עיבוד וסיעור מוחות
שיח עמיתים - שיחת מעלית (19:30-21:30)	
שיווק ומיתוג	עיבוד וסיעור מוחות
שיח עמיתים - סיכום, יציאה לדרך והכנה מפגש חשיפת המיזמים (19:30-21:30)	
מפגש חשיפת מיזמים	